

Biológiai monitorozás az Őrségi gázmezők területén (1997-2002)

Talajlakó pókok (Aranae) vizsgálata 1999-2002

Kovács Péter - Szinetár Csaba
9700 Szombathely, BDF, Állattani Tanszék, Károlyi Gáspár tér 4.
e-mail: kovacsp.@freemail.hu; szcsaba@bdtf.hu;

P. Kovács - Cs. Szinetár: Biological Monitoring in the Area of the Őrség's Natural Gas Fields (1997-2002) Survey on the Ground-Dwelling Spiders (Aranae), 1999-2002

The MOL Rt has formulated its demand for the Őrség natural gas field exploitation already explored by drilling. Works commenced in 1997, ending in 1999. The impact study poses a number of limitations and nature protection measures in the protected and valuable areas to the building works. Even with these limitations, the investment caused the disturbance of several valuable areas. The wildlife monitoring objective was to assess the damages caused by the investment and to track the changes of the flora and fauna as well as the regenerative processes.

A MOL RT az 1990-es évek elején fogalmazta meg azt az igényét, hogy a már korábban fúrásokkal feltárt őrségi gázmezőt művelésbe vegye. Ez konkrétan az Őriszentpéter-Bajánsenye-Kercaszomor térségében lévő kutak, kitermelésének megindítását jelentette. A munkálatok 1997-ben kezdődtek el és 1999-ben értek véget. Az építéssel kapcsolatban a védett és környezetileg értékes területeken a beruházást megelőző hatástanulmány számos korlátozást, természetkímélő eljárást írt elő. A beruházás így is több értékes terület bolygatását vonta maga után. A munkálatok idején, illetve az azokat követő két évben összehangolt botanikai és zoológiai vizsgálatok történtek a hatásterületen. Az élővilág monitorozásának az volt a célja, hogy felmérje a beruházás létesítése során keletkező természeti károkat, és figyelemmel kísérje az állat- és növényvilág változásait és regenerációs folyamatait. Az előzetes hatástanulmány elkészítését, valamint az 1997-től zajló monitorozási munkálatokat dr. Seregélyes Tibor irányította. A zoológiai munkacsoport 1997-ben megkezdett monitorozási vizsgálatai a Bajánsenye-Őriszentpéter gáztermelő létesítmények, valamint a Bajánsenye-Ortaháza-Pusztaderics közötti gázvezetékek területén zajlottak.

Ennek keretében végeztünk talajzoológiai vizsgálatokat a Baján 1-es kútkörzetben, valamint a G1-es gázgyűjtőnél. A gázgyűjtőnél gyertyános-tölgyesben, a Baján-1-es kútkörzet esetében pedig, egyrészt bükkösben, másrészt a B1 kút gázvezetékének nyomvonalán kialakult nyiladékon üzemeltek a talajcsapdák. A három mintavételi helyen 7-7 Barber-féle csapda üzemelt azonos helyen és azonos időszakokban, 1-1 hónapig májustól júniusig. A három vizsgált területről összesen 85 pókfaj került elő. Közülük három faj a magyar faunára nézve új adattal szolgált. *Palliduphantes allutacius* (Simon 1884); *Panamomops affinis* (Miller&Kratochvíl 1939); *Comaroma simoni* (Bertkau, 1889). A két első vitorlásópók (Linyphiidae) faj e vizsgálattal egy időben szintén előkerült a Tömördi Madárvárta közelében végzett vizsgálatok során is. Mindkét faj tipikus erdei avarlakó pók. A tömördi és az őrési adataik alapján feltételezhető, hogy Nyugat-Magyarországon általánosan elterjedtek. A *Comaroma simoni* tipikus élőhelyei a bükkösök, de a konkrét vizsgálati eredményeink azt mutatják, hogy az üde növényzetű nyiladékokon a fás vegetáció hiányában is jellemző lehet a faj előfordulása. A beruházás befejezését követően a mintavételi helyeken 2001-ig a fajsám növekedését tapasztaltuk. A pókok relatív denzitása a két erdős területen szintén folyamatos növekedést mutatott, míg a nyiladék esetében ez folyamatosan csökkent. A nyiladékon végbemenő szukcessziós változásokat jól jelezte a pókfauna is. A nyers talajfelszínen néhány év alatt egy üde növényzetű szittyós társulás alakult ki. Az első három évben a vitorlásópókok családjából került ki a legtöbb faj. A vegetáció zárulásával párhuzamosan a farkaspókok váltak dominánssá. A kezdeti szukcessziós stádiumot jól jelezték azok a tágtúrésű, nyílt élőhelyekre jellemző kis testű fajok, melyek az egyéves szántóföldi kultúrákban is tömegesek. A vezetékek fektetésével együtt járt a vízzáró, mélyebb talajrétegek felszínre kerülése. Ez jellegzetesen megváltoztatta a talaj vízgazdálkodását. Ezzel magyarázható, hogy a bükkös helyén kialakult nyiladékon tipikus nagy nedvesség igényű fajok jelentek meg, mind a növények, mind, pedig a talajlakó állatok körében.

A területről előkerült domináns fajok a 1. táblázatban találhatóak. Két további faj érdemel említést. A *Theridion instabile* (O.P.-Cambridge) tipikus vízkedvelő faj, ez idáig csupán Gyékényesről, valamint a Szőcei-lápról volt ismert Magyarországról. A *Gongyliellum latebricola* (O.P. - Cambridge, 1871) szintén ritka, vizes élőhelyekre jellemző pókfaj. Korábban a Batyki-lápréten fogták. A pókok vizsgálatának eredményei egyrészt reprezentálják az élőhelyek beruházási munkálatok befejezését követő folyamatos regenerálódását (a vizsgált erdők talajfelszíni faunája), valamint beruházás következtében bekövetkező változásokat (a nyiladékra jellemző új életközösség kialakulása).

1. táblázat Az Őrségi gázmező vizsgált élőhelyeinek domináns pókfajai

Lelőhely	Taxon	Bolygatás érzékenység
Baján1-es nyiladék	Bathyphantes gracilis (Blackwall, 1841)	R
Baján1-es nyiladék	Gongilidiellum latebricola (O. P. Cambridge, 1871)	R
Baján1-es nyiladék	Oedothorax apicatus (Blackwall, 1850)	E
Baján1-es nyiladék	Pardosa amentata (Clerck, 1757)	E
G1 gázgyűjtő	Palliduphantes alutacius (Simon 1884)	R
G1 gázgyűjtő	Panamomops affinis Miller & Kratochvíl, 1939	RI
G1 gázgyűjtő	Microneta viaria (Blackwall, 1841)	R
G1 gázgyűjtő	Pardosa alacris (C.L. Koch, 1833)	R
G1 gázgyűjtő	Drassyllus villicus (Thorell, 1857)	RI
Baján1-es gázkút	Panamomops affinis Miller & Kratochvíl, 1939	RI
Baján1-es gázkút	Pardosa alacris (C.L. Koch, 1833)	R
Baján1-es gázkút	Apostenus fuscus Westring, 1851	R

Jelmagyarázat: Bolygatás érzékenység típus, Buchar (1992) nyomán részben módosítva

RI – természetes élőhelyekre jellemző, bolygatást csak kismértékben elviselő fajok.

R – természetes és másodlagos élőhelyekre egyaránt jellemző, közepesen zavarást tűrő fajok.

E – bolygatást jól tűrő fajok, melyek túlnyomórészt, vagy kizárólagosan másodlagos élőhelyekre (szántóföldekre, urbanizált területekre) jellemzőek.

Kép melléklet

Comaroma simoni (Bertkau, 1889) nőtény példánya oldalnézetben. A Magyarország faunájára nézve új pókfaj az Őrségi gázmező zoológiai monitorozása során vált ismertté